

Çocukların Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Sosyal Dâhil Etme Yargıları

Buse Gönül

Başak Şahin Acar

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Özet

Mevcut çalışmanın amacı çocukların cinsiyet bağlamında sosyal dâhil etme yargılarını incelemektir. Bu amaçla, yetmiş beşi 10 yaş ve yetmiş beşi 13 yaş grubuna ait olmak üzere toplam 150 çocuğa, bir bale grubuna katılmak isteyen bir kız ve bir oğlan karakter ile ilgili iki hikâye ve bu hikâyelerde eşit nitelikler ve eşit olmayan nitelikler olmak üzere iki koşul sunulmuştur. Çocukların sosyal dâhil etme kararlarını anlamak üzere hikâyelerdeki iki karakter arasından kimin gruba dâhil edilmesi gerektiği sorulmuş, ardından bu kararlarının ardındaki gerekçelendirmeleri belirtmeleri istenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, eşit nitelikler koşulunda eşit derecede iyi bale yapan hikâyedeki bir kız karakter ve bir oğlan karakter arasından, daha sıklıkla kız karakter tercih edilmiş ve daha fazla kalıp yargı gerekçelendirmeleri yapılmıştır. Eşit olmayan nitelikler koşulunda ise çocuklar daha iyi bale yapan karakter olan oğlanı grup başarısını düşünerek daha sıklıkla tercih etmişlerdir. Ayrıca, eşit nitelikler koşulunda 10 yaş grubundaki çocuklar kız karakteri daha sıklıkla tercih edip daha fazla ahlaki gerekçelendirmeler yaparken, 13 yaş grubu, oğlan karakteri daha sıklıkla tercih edip daha fazla ahlaki gerekçelendirmeler yapmıştır. Türkiye’de çocukların cinsiyet bağlamında sosyal dâhil etme yargılarını ilk defa araştıran bu çalışma, toplumsal normların çocukların değerlendirmelerine önemli oranda etki ettiğine dair bilgiler sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sosyal dâhil etme, dışlama, yargılar, gerekçelendirmeler, cinsiyet rolleri, yaş

Abstract

In the present study, it was aimed to examine how children evaluate social inclusion in context of gender. In total, 150 children were recruited. Along with the two vignettes about a boy and a girl who both want to be part of a ballet group, these children were presented with two study conditions as having equal and unequal qualifications. In order to assess their decisions, children were asked whom to include, the girl or the boy, into the ballet group. Later on, they were also asked for the justifications of their decisions. According to the results, children included the girl more frequently and made more stereotyping justifications in the equal qualifications. In the unequal qualifications condition, they chose the boy, who is better at ballet, by referring the group functioning. Age differences were found in the equal qualifications condition. While 10-year-olds were more likely to choose the girl in the vignette by referring to stereotyping justifications, 13-year-olds were more likely to choose the boy in the vignette by making moral justifications. This study provides important insights by shedding light on how gender roles influence children’s social evaluations, and contributes to the literature by being the first study examining related judgments in the context of Turkish culture.

Keywords: Social inclusion, exclusion, judgments, justifications, gender roles, age

Yazışma Adresi: Arş. Gör. Buse Gönül, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv. No:1, Çankaya / Ankara

E-posta: busegonul@gmail.com

Gönderim Tarihi: 17.04.2017

Kabul Tarihi: 01.11.2017

Sosyal hayat, çeşitli ilişkiler ağını barındıran sosyal düzenlemelerden ve normlardan oluşmaktadır. Çocukların, bu sosyal ilişkiler ve bağlamların çok yönlü sosyal değerlendirmeler gerektirdiğini anlamaları gelişimsel süreçleri içinde önemli bir yer tutmaktadır (Smetana, 1999). Sosyal dâhil etme ve dışlamaya dair yapılan yargılar (judgments) bu çok yönlü ve karmaşık sosyal bilgilerin kullanıldığı durumlar arasındadır. Sosyalleşmenin yapısı gereği hem günlük aktivitelerde hem daha büyük çaplı grup etkileşimlerinde, sosyal dışlama yargılarının yapılmadığı bir durum oldukça nadirdir (Killen, Lee-Kim, McGlothlin, Stangor ve Helwig, 2002). Diğer bir deyişle, söz konusu grup ilişkileri olduğunda, küçük yaşlardan itibaren bu sosyal gruplara kimin, neden ve nasıl dâhil edilip edilmeyeceği sıkça karşılaşılan bir durumdur. Mevcut çalışmada birçok sosyal değerlendirmeyi etkileyen cinsiyet ve cinsiyete bağlı toplumsal rollerin, çocukların sosyal dışlamaya dair yargılarını ne ölçüde şekillendirdiği araştırılmıştır.

Sosyal Dâhil Etme ve Dışlamaya Dair Tanım ve Yaklaşımlar

Sosyal bağların zedelendiği ya da bireyin bu yönde bir algısı olduğu durumlarda, bireyin aidiyet, kontrol, anlamlı varoluş ve öz saygı gibi psikolojik ihtiyaçlarının sekteye uğradığı ve olumsuz duygulanımlarının arttığı bulunmuştur (Leary, 1990; Rubin, Bukowski ve Parker, 2006; Williams, 2007). Bu nedenle, sosyal dışlanmanın psikolojik mekanizmalarını araştırmak önem teşkil etmektedir. Bireyin sosyal bağlarının tehdit altında hissetmesine yol açan ve aidiyet hissini zedeleyen bütün davranışlar sosyal dışlama (social exclusion) kavramı altına toplanmıştır (Riva ve Eck, 2016). Bu davranışlar açıkça gözlemlenebilir olduğunda sosyal reddedilme (social rejection) olarak adlandırılır. Davranışların bu denli açığa vurulmadığı, fakat bireylerin ihmal edilmesini içeren davranışlar ise psikolojik dışlama (ostracism) terimi altında değerlendirilir (Williams, 2007).

Bu bağlamda sosyal dışlama, bireyin herhangi bir sosyal ortama ya da gruba katılımının fiziksel ve/veya duygusal olarak engellenmesine ya da engellenmiş hissetmesine yol açan bütün davranışları kapsar (Riva ve Eck, 2016).

Sosyal dâhil etme ve dışlama kriterleri. Sosyalleşme, bireyin diğer bireyler ile sürekli etkileşim içinde olmasını gerektirir. Bu nedenle, sosyal dâhil etme ve dışlamaya maruz kalmadığımız ya da bizzat bu kararları vermediğimiz durumlar nadirdir (Killen ve ark., 2002). Öte yandan sosyal hayat, içinde çeşitli ilişkiler ağını barındıran sosyal düzenlemelerden oluşmaktadır. Bu nedenle sosyal dışlama ya da dâhil etmeye dair değerlendirmeler, sosyal düzenlemelere dayandırılan nedenlere bağlı olarak ve farklı düzeylerde ele alınmalıdır. Bu

düzeylerden biri olan gruplar arası dışlama, bireylerin üyesi oldukları cinsiyet, etnik kimlik, cinsel yönelim gibi sosyal gruplar ve bu gruplara yapılan atıflar temelinde dışlamaya maruz kalmaları üzerinde durur (Killen ve Rutland, 2011).

Gruplar arası dışlamanın psikolojik mekanizmalarını oluşturan faktörlerden birinin, sosyal sınıflandırmanın insanların bilişselliği üzerindeki rolü olduğu düşünülmektedir (Dovidio, Gaertner, Hodson, Houlette ve Johnson, 2005). Sosyal hayatın karmaşıklığını azaltmak üzere çevremizi sosyal sınıflara ayırır ve bu sınıflara belli anlamlar ve değerler yüklersek, sınıfların üyelerini tek tek değerlendirmek durumunda kalmayız (Fiske, Lin ve Neuberg, 1999). Bireyleri bu bahsedilen grup mekanizmaları üzerinden dâhil etmek ya da dışlamak, sosyal algı, biliş ve davranışlar üzerinde oldukça etkilidir. Çünkü bireyleri sosyal sınıflara ayırmak, aynı gruba ait kişilerin bireysel farklarının daha az olduğu algısını yaratırken, gruplar arası farklılıkların ise daha fazla olduğu algısına da yol açar (Abrams, 1985). Gruplar arası ayırım ve buna bağlı psikolojik mekanizmalar, gruplara atfedilen kalıp yargı ve önyargıların nasıl ayırıcı tutumlara dönüştüğü, yetişkinlerle yürütülen birçok araştırmanın konusu olmuştur (Abrams, Hogg ve Marques, 2005; Dovidio, Glick ve Rudman, 2005). Bahsedilen dinamiklerin, bu araştırmanın da kapsamı olan, çocuk örneklemelerinde ve gelişimsel bir bakış açısı ile çalışılmaya başlanması ise göreceli olarak daha yeni bir alandır, ulusal yazında ise bu konuyla ilgili çok nadir ve sadece kuramsal çalışmalar vardır. Erken yaşlarda yerleşen sosyal algılar, yetişkinlik yıllarına gelindiğinde değişime oldukça dirençlidir ve bu döngü ayırıcı tutumların nesiller arası aktarımına yol açabilir (Eagly ve Wood, 2013). Çocukların gruplar arası dışlama ve dâhil etmeyi nasıl değerlendirdiğini incelemek bu süreçlerin nasıl geliştiğine ışık tutması açısından önemlidir.

Gelişimsel Bir Bakış Açısı ile Sosyal Dâhil Etme ve Dışlama Yargıları

Sosyal gelişim alanının önemli konuları arasında, çocukların grup bazlı kalıp yargı ve önyargıları ne zaman geliştirmeye başladıkları ve sosyal değerlendirmelerinde bu yargıları nasıl kullandıkları konuları yer almaktadır. Klasik çalışmalar, çocukların gruplar arası dinamiklere dair algılarını bilişsel gelişim konusu altında incelemişlerdir (Kohlberg, 1984; Piaget, 1952). Bu klasik kuramlar, çocukların aynı anda birden fazla sosyal değerlendirmeyi yapamayacağını, sadece kendi gelişim dönemleri içindeki bilişsel yetilere bağlı kalacaklarını savunmuştur. Daha yeni çalışmalar ise, bu bakış açısının eksik olduğunu ortaya koymuş, çocukların basamak temelli bir gelişimden ziyade farklı fakat birbirini tamamlayan sosyal gelişim evrelerini aynı anda yaşadıklarını

göstermiştir (örn., Turiel, 2006). Sosyal gelişim ve ahlak gelişimi çalışmalarının ortaklaşa ürünü olan bu kuramsal çerçeve, çocukların alana-özü (domain-specific) değerlendirmeleri 4-5 yaşlarından itibaren ve aynı anda öğrenmeye başladıklarını savunmuştur. Sosyal-Bilişsel Alan Kuramı (Social-Cognitive Domain Theory) adı verilen bu bakış açısına göre, çocuklar sosyal durumları *ahlaki* (moral), *geleneksel* (social conventional) ve *psikolojik* (psychological) olmak üzere üç ana başlık altında değerlendirirler (Turiel, 1983, 2006). Ahlaki alan eşitlik, hakkaniyet, adalet gibi kavramları içerirken; geleneksel alan sosyal normlar, gelenekler, otorite ve grup bütünlüğü gibi kavramları içermektedir. Psikolojik alan ise, bireysel seçimlerini ve tercihlerini konu almaktadır. Bu kuram kapsamında yürütülmüş çalışmalar, bu üç alanın gelişiminin el ele ilerlediğini, fakat her birinin gelişimsel sürecinin kendine özgü dinamikler içerdiğini göstermiştir (Smetana, 2006).

Toplumsal Alan Kuramı temelinde sosyal dâhil etme ve dışlama yargıları. Sosyal-Bilişsel Alan Kuramı kültürler arası benzer sonuçlar vererek, sosyal yargıları inceleyen çalışmalara ve kuramlara öncülük etmiştir. Bu kuramlardan biri Rutland, Killen ve Abrams tarafından oluşturulan (2010) Toplumsal Alan Kuramı'dır (Social Domain Theory). Toplumsal Alan Kuramı'na göre çocukların sosyal dâhil etme ve dışlama yargıları, diğer sosyal değerlendirmeler gibi kişisel tercih ve değerler ile sosyal normlar, kişinin ait olduğu grubun çıkarları ve grubun başarısı arasındaki dengeye dayanmaktadır. Çocuklar gruplarına birini dâhil etmek istediklerinde, bazı durumlarda eşitlik ve adalet gibi ahlaki değerler üzerinden değerlendirmeler yaparlar. Bazı durumlarda ise, grup içi uyumu ve bütünlüğünü koruduğu gerekçesiyle, kalıp yargılar ve önyargılar üzerinden karar verirler (Rutland ve ark., 2010). Kimi durumlarda grup işleyişini ve bütünlüğünü korumaya çalışmak, eşitlik ve adalet gibi ahlaki değerlerin ihlaline yol açabilmektedir (Brenick ve Killen, 2014). Bu nedenlerle, çocukların yargılarında hangi alanları, nasıl ve neden kullandıkları karmaşık bir dinamiktir. Bu dinamik, özellikle iki temel faktörün birbiri ile etkileşimine bağlıdır. Bu faktörlerden ilki çocukların yargıları, yaptıkları bağlam ve bu bağlamın gereklilikleridir. Diğeri ise, çocukların kendi sosyal-bilişsel gelişim süreçleridir.

Cinsiyet bağlamında sosyal dâhil etme ve dışlama yargıları. Çocukların ve ergenlerin cinsiyet (Killen ve ark., 2002; Møller ve Tenenbaum, 2011; Mulvey ve Killen, 2015; Susskind ve Hodges, 2007), etnik/ulusal/kültürel kimlikler (Brenick ve Killen, 2014; Gieling, Thijs ve Verkuyten, 2010; Killen, Kelly, Richardson, Crystal ve Ruck, 2010; Malti ve ark., 2012; Møller ve Tenenbaum, 2011; Nesdale, 2000) gibi grup aidiyetlerini nasıl değerlendirdikleri ve bu aidiyetleri ne oranda meş-

ru birer dâhil etme ve dışlama kriteri olarak kullandıkları kapsamlı bir biçimde çalışılmıştır. Yaştan bağımsız olarak çocuklar, birini sadece o kişinin grup kimliği üzerinden dışlamayı kabul edilebilir bulmamaktadır. Fakat cinsiyete dayalı dışlama ile etnik dışlama karşılaştırıldığında, birini cinsiyetine göre dışlamayı etnik kimliğe göre dışlamaktan daha kabul edilebilir değerlendirmektedirler (Møller ve Tenenbaum, 2011). Bu çalışmalar, çocukların sosyal yargılarını belli bir bağlam içinde değerlendirdiklerini göstermiştir. Bu nedenle, mevcut çalışmada, çocukların sosyal dâhil etme ve dışlama yargıları bir gruplar arası kriter olan cinsiyet ve cinsiyete bağlı toplumsal roller bağlamında incelenmiştir.

Cinsiyet eşitsizliği, birçok ülke ve kültürde farklı derecelerde görülmektedir. Türkiye'de kadınlar, kaliteli sağlık ve eğitim olanaklarına ulaşım, ekonomik ve siyasal katılım gibi temel insan haklarına erişimde erkeklere oranla oldukça dezavantajlı bir konumdadır (World Economic Forum, 2016). Kadın-erkek eşitsizliği, toplum içinde geleneksel cinsiyet rollerinin daha da yaygınlaşmasına ve kalıplaşmasına yol açmaktadır (Sakallı, 2001). Bu yaygın toplumsal dinamik, çocukların sosyalleşme süreci içinde hangi değerlerle büyütüldüğünü ve içselleştirdiğini etkilediği gibi, onların cinsiyet rollerine dair algılarını da biçimlendirir (Stangor ve Ruble, 1987). Biyolojik cinsiyet ve kültürel bağlamda cinsiyetlere atfedilen toplumsal roller, yani toplumsal cinsiyet, çocukların ilk öğrendikleri sosyal kategorilerdendir (Martin ve Ruble, 2004). Biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyete dair sosyal-kültürel atıfların iç içe geçmiş olması, çocukların anaokulu yaşlarından itibaren, kendi kültürleri içindeki toplumsal cinsiyet rollerini -ve ilgili kalıp yargılarını- içselleştirmeye başlamalarına yol açar (Liben ve Signorella, 1993). Fakat çocuklar cinsiyet bağlamında yargılar yaparken her zaman kalıp yargılara bağlı kalmaz, durumun gerekliliklerine göre farklı faktörleri de göz önünde bulundururlar. Örneğin, bir çalışmada 5-6 yaşlarındaki katılımcıların sadece cinsiyete bakarak cinsiyet kalıp yargılarına uygun olmayan oyunlardan dışlanmayı adil bulmadıklarını ve hikâyelerde verilen daha önceki deneyimleri göz önüne aldıklarını bulmuştur. Benzer bir örtüntü, orta çocukluk ve orta ergenlik dönemlerinde de gözlemlenmiştir (Killen ve Stangor, 2001; Park, Lee-Kim, Killen, Park ve Kim, 2012). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet rolleri çocukların sosyal dâhil etme ve dışlama yargılarını etkilese de bu yargılar tamamen kültürel ve sosyal normların etkisi altında değildir. Çocuklar, kendilerine sunulan durumların belirsizliğine ya da karmaşıklığına bağlı değerlendirmeler yapmaktadır (Killen ve Rutland, 2011).

Ulusal yazında cinsiyetçi tutumlar ve toplumsal cinsiyet rollerinin psikolojik mekanizmaları sosyal psikoloji alanında ve yetişkin örneklemeleri ile incelenmiş-

tir (Arsel ve Batıgün, 2011; Ceylan, Doğulu ve Akbaş, 2016; Çamaş ve Meşe, 2016; Dökmen, 1997). Fakat Türkiye örneğinde çocukların toplumsal cinsiyet bağlamında dâhil etme ve dışlamayı nasıl değerlendirdikleri ilgili yazında incelenmemiş bir konudur. Bu nedenle, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini çağrıştıran durumlarda sosyal yargılarını incelemenin hem ulusal hem de gelişimsel yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sosyal-bilişsel gelişim süreçleri. Toplumsal Alan Kuramı bağlamında ahlaki, geleneksel ve psikolojik alanların hangi durumlarda ve ne ölçüde kullanıldığını belirleyen etmenlerden biri de sosyal-bilişsel gelişim sürecidir (Nucci, 2001). Gelişimsel çalışmaların bulgularına göre, ahlaki alanın gelişimi 4-7 yaşlarında kendine ve başkalarına zarar vermek/vermemek konuları üzerinde yoğunlaşır. Çocuklar 8-10 yaşlarına geldiklerinde ise bilişsel kapasitelerindeki artış ile birlikte eşitlik, adil olma ve karşılıklılık algıları gelişir. Bu bağlamda, kendi davranışlarının başkalarının davranışları üzerindeki etkilerini anlamaya başlarlar. 10-12 yaşlarında çocuklar mutlak eşitliğin her zaman ideal olmayabileceğini, bazı durumlarda istisnalar yapmaları gerektiğini kavramaya başlarlar. Bu da adalet, eşitlik, hakkaniyet gibi kavramlar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları daha iyi anlamalarına yardımcı olur. 13 yaş ve sonrasında ergenlik yıllarına geçiş ile çocuklar, ahlaki kavramları yorumlama ve uygulamada önemli gelişimsel değişiklikler yaşarlar ve parçası olmadıkları gruplar için de daha kapsamlı değerlendirmeler yapmaya başlarlar.

Geleneksel alanda ise 4-7 yaş aralığındaki çocuklar gözlemlerine ve gözlemleri sonucunda algıladıkları kurallara göre hareket ederler (Nucci, 2001). Örneğin, bir erkeğin elbise giymesi neredeyse rastlamayan bir durumdur, bu nedenle erkekler elbise giymezler, sadece kadınlar giymelidir. 8-10 yaşlarına geldiklerinde ise, bu kanıtçılıktan sıyrılmaya başlarlar fakat genelde normları ihlal eden durumları istisna olarak değerlendirme eğilimindedirler (Turiel, 1983, 2006). 10-12 yaşlarındaki çocuklar ise, sosyal normların düzeni koruma işlevi olduğunu ve bazı durumlarda da normlara uyulmaması gerektiğini anlarlar. Fakat çoğu zaman bu durumlar yine somut gerekçeler içermelidir. 13 yaş sonrasında ise, çocuklar sosyal normların hiyerarşi ve statüleri koruduğu ve çoğu normun mutlak otoriter durumlardan ziyade, rastgele oluşmuş kavramlar da olabileceklerini anlamaya başlarlar. Orta çocukluk ile karşılaştırıldığında en önemli fark bu noktadadır. Ergenler toplumsal hiyerarşi ve normları sabit ve olması gereken kavramlardan çok, bireylere atfedilen sosyal rollerin bu statüsel farkları oluşturduğunu daha soyut bir düzlemde anlamaya başlarlar. Bu nedenle normların değişebilirliğini algılamaya başlarlar (Nucci, 2001).

Bu çalışmanın örneklemini 10 ve 13 yaşındaki çocuklar oluşturmaktadır. Orta çocukluktan orta ergenliğe geçiş süreci, ahlaki ve geleneksel alanları anlamlandırma ve kullanma bakımından önemli değişikliklerin gerçekleştiği bir dönemdir. Özellikle orta çocukluk yıllarına göre, ergenlerin prefrontal korteksinin daha fazla gelişmesinin, varsayımsal düşünme becerisini ve farklı bakış açılarını anlayabilme kapasitesini ciddi oranda artırdığı düşünülmektedir (Steinberg, Vandel ve Bornstein, 2012). Bu yıllarda akran gruplarının büyümesi de ergenlerin kendilerinden farklı kişilerle daha sıklıkla temasta olmasına ve sosyal biliş anlamında çeşitliliğin artmasına yardımcı olur. Bu sosyal-bilişsel gelişim süreçleri, ergenlere grup ilişkilerini içeren durumlarda ahlaki kaygılar, grup başarısı ve bütünlüğü gibi alanları aynı anda ve daha iyi tartma becerisi kazandırır (Richardson, Hitti, Mulvey ve Killen, 2014). Grup dinamiklerini çok boyutlu anlamlandırma becerisi, ergenlerin kendilerinden farklı değerlere ve kültürlere sahip bireylere karşı daha toleranslı olmalarına yardımcı olurken, iç grup-dış grup kaygıları ise kalıp yargıların daha fazla kullanılmasına zemin hazırlamaktadır (Horn, 2003). Yakın zamanda yapılmış bir meta-analiz çalışmasında, çocukların yaşı büyüdükçe kendilerine sunulan bağlamın içerdiği sosyal normlar ve kalıp yargılardan daha fazla etkilendiklerini göstermiştir (Raabe ve Belman, 2011). Tüm bu bulgular ışığında, 10 ve 13 yaş gruplarının cinsiyet bağlamında sosyal dâhil etme ve dışlama yargılarını araştırmak, çocukların farklı gereklilikleri hangi alanlarda değerlendirdiğini anlamak açısından önemlidir.

Cinsiyet. Çocukların cinsiyet bağlamındaki sosyal dâhil etme yargılarını inceleyen yazına bakıldığında, kendi cinsiyetine göre yargıların nasıl değiştiğine dair bulgular tutarlı değildir. Bazı çalışmalar katılımcı cinsiyetinin anlamlı bir etkisini bulamamıştır (Helwig, 1995; Möller ve Tenenbaum, 2011; Park ve ark., 2010; Smetana, 2006). Bazı çalışmalar ise kız çocuklarının oğlan çocuklarına¹ oranla cinsiyet kalıp yargılarına karşı daha hassas ve cinsiyet kalıp yargılarına uymayan davranışlara karşı daha toleranslı olduklarını göstermiştir (Conry-Murray ve Turiel, 2012; Killen ve Stangor, 2001). Geçmiş çalışmalar göz önüne alınarak, katılımcı cinsiyetinin çocukların sosyal dâhil etme kararları ve gerekçelendirmeleri üzerindeki etkisi bu çalışmada bir ana değişken olarak incelenmiştir.

Mevcut Çalışmanın Amacı ve Hipotezler

Mevcut çalışmanın amacı, çocukların toplumsal cinsiyeti konu alarak yaptıkları sosyal dâhil etme yargılarını incelemektir. Bu amaçla, 10 ve 13 yaş grubundan

¹ Bu makalede katılımcıların ve katılımcılara sunulan hikayelerdeki karakterlerin cinsiyetlerinden bahsedilirken kız-oğlan terimleri kullanılmıştır.

çocuklara toplumsal cinsiyet rollerini çağrıştıran farklı iki koşulda (eşit nitelikler ve eşit olmayan nitelikler) hikâyeler sunulmuştur. Çocuklara sosyal dâhil etme kararları ve kararlarının ardındaki gerekçelendirmeleri sorulmuştur. Çalışma sonuçlarında hikâyede (1) cinsiyet kalıp yargılarına uyan karakter olan kız çocuğunun eşit nitelikler koşulunda, (2) cinsiyet kalıp yargılarına uymayan karakter olan oğlan çocuğunun ise eşit olmayan nitelikler koşulunda anlamlı olarak daha fazla tercih edilmesi beklenmektedir. Gerekçelendirmeler için ise, (3) ahlaki ve kalıp yargı gerekçelendirmelerinin eşit nitelikler koşulunda, (4) grup işleyişine dayalı gerekçelendirmelerin ise eşit olmayan nitelikler koşulunda daha fazla kullanılması beklenmektedir. Türkiye örnekleminde çocukların cinsiyet bağlamında sosyal dâhil etme konusunda yaptıkları yargılar daha önce yeterince incelenmemiş bir konudur. Bu sebeple, yaş ve katılımci cinsiyetinin çocukların karar ve gerekçelendirmelerinde bir etkisi olacağı öngörüldükten, bu etkinin yönü keşfedici veri çözümlemesi olarak ele alınmıştır.

Yöntem

Örnekleme

Çalışmaya Ankara'nın Çankaya ilçesindeki devlet okullarında okumakta olan toplam 150 öğrenci katılmıştır. Çocukların 75'i 4. sınıf (41 kız, 34 oğlan, $Ort._{yaş,yıl} = 10$, $S_{yaş,ay} = 4.17$), 75'i ise 7. sınıf öğrencisidir (43 kız, 32 oğlan, $Ort._{yaş,yıl} = 13.06$ yıl, $S_{yaş,ay} = .31$). Aile eğitim düzeylerine bakıldığında annelerin ($Ort._{yaş} = 40.31$, $S = 6.12$) üniversite ($n = 85$) ve lise mezunu ($n = 65$); babaların ise ($Ort._{yaş} = 44.56$, $S = 5.91$) üniversite ($n = 89$), lise ($n = 43$) ve ortaokul mezunu ($n = 15$) oldukları görülmektedir.

İşlem

Çalışma için gerekli izinler Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu ve Ankara Çankaya İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'nden sağlanmıştır. Çalışmaya katılmak isteyen okulların yardımı ile ailelere ebeveyn izin formları gönderilmiştir. Aileleri tarafından çalışmaya katılmasına onay verilen çocuklar, gizlilik ve güvenilirliği korumak adına ders saatinde sınıflarından alınmış ve çalışma için ayrılan sınıflara araştırmacılar eşliğinde götürülmüşlerdir. Çalışmaya başlamadan önce bütün sınıflarda, ana ölçüm hikâyelerine benzeyen bir örnek uygulanmıştır. Daha sonra öğrencilere hikâyelerin ve soruların yazılı olduğu çalışma kitapçıkları dağıtılmıştır. Çocuklara dağıtılan kitapçığın ilk sayfasında şu yönerge yer almıştır: "Birazdan sana dağıtılan bu formda hikâyeler okuyacaksınız. Bu hikâyelerde senin yaşında çocukların karşılaştıkları bazı durumlar anlatılıyor. Daha sonra senden bu hikâyelerle ilgili sorulara cevap

vermeni istiyorum. Bu yaptığın aktivite kesinlikle bir sınav değildir. Sorularda doğru ya da yanlış cevap yoktur. Bizim dışımızda hiçbir öğretmenin, arkadaşın ya da ailen verdiğin cevapları okumayacak. Bu yüzden sorulara sana en doğru geldiği şekilde yanıt verebilirsin. Cevaplamak istemediğin bir soru olduğunda o soruyu geçebilir, bu aktiviteden istediğin zaman çıkabilirsin."

Katılımcıların çalışmayı tamamlaması yaklaşık 25-30 dakika sürmüştür. Hiçbir öğrenci çalışmaya katılmayı geri çevirmemiş ya da çalışmayı yarıda bırakmamıştır. Çalışma sonuçlarının bir özeti okulların rehber öğretmenlerine iletilmiş, aileler ise sonuçlara okul rehber öğretmenleri yoluyla ulaşabilecekleri konusunda bilgilendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Örnek aktivite hikâyesi. Çocuklarla veri toplama kısmına geçmeden önce bir ısınma aktivitesi yapılmıştır. Bu aktivitenin amacı çocukların hikâyelerdeki soruları yöntem olarak anladıklarından ve cevaplayabilecek düzeyde olduklarından emin olmaktır. Sınıflarda sözlü olarak yürütülmüş olan bu örnekte, okulda gerçekleştirilecek bir ağaç dikme aktivitesini içeren bir hikâyeye anlatılmıştır. Çocuklara bu aktivitede kendi gruplarına katılmayı isteyen iki çocuk arasından birini seçecek olsalar kimi tercih edecekleri sorulmuştur. Ardından bu kararları ardındaki gerekçelendirmeyi anlamak üzere çocuklara "Neden?" sorusu yöneltilmiştir.

Grup aktivitesi hikâyeleri. Çocukların ve ergenlerin sosyal dâhil etme yargılarını inceleyen uluslararası birçok çalışma hikâye yöntemini oldukça sık kullanmaktadır (örn., Malti ve ark., 2012; Nesdale, 2000; Richardson ve ark., 2013). Bu çalışmanın içeriği oluşturulurken, Killen ve Stangor (2001) tarafından yürütülmüş olan çalışma temel alınmış ve ölçüm hikâyeleri mevcut çalışmanın amaçlarına göre uyarlanmıştır. Grup aktivitesi hikâyeleri ile amaçlanan, çocukların grup düzeyinde sosyal dâhil etme yargıları yaparken cinsiyet rollerini ne derece kullandıklarını araştırmaktır. Bu amaçla çocuklara iki farklı koşulda (eşit nitelikler ve eşit olmayan nitelikler) birer tane olmak üzere toplam iki hikâyeye sunulmuştur. Hikâyelerin ana teması olarak temel alınan çalışmada da kullanılmış olan bale aktivitesi seçilmiştir. Amerika örnekleminde balenin çocuklar tarafından kadınsı nitelikler atfedilen bir etkinlik olarak algılandığı gözlemlenmiştir (Killen ve Stangor, 2001). Sonraki yıllarda ve farklı kültürlerde yürütülen çalışmalarda bale aktivitesi çocuklara yöneltilen hikâyelerde sıklıkla kullanılmıştır (Møller ve Tenenbaum, 2011; Mulvey ve Killen, 2015; Park ve ark., 2012). Bu algının, Türkiye'de de aynı şekilde olduğu ve bale aktivitesinin çocukların toplumsal cinsiyet bağlamında sosyal dâhil etme yargılarını anlamaya uygun bir içerik oluşturduğu düşünülmüştür.

Çalışmada, çocuklara hikâyeleri okuduktan sonra sosyal dâhil etme kararları ve bu kararlarının ardındaki gerekçelendirmeleri sorulmuştur. Çocuklar, açık uçlu biçimde sorulmuş sorulara cevaplarını, kendilerine dağıtılan çalışma kitapçığında gerekli yerlere yazmışlardır. Çalışmanın ilk koşulu olan eşit niteliklerde çocuklara şu hikâye sunulmuştur: “Diyelim ki bir bale grubu var ve bu grupta sadece bir kişilik yer kalmış. Bu gruba katılmak isteyen bir kız, bir de oğlan çocuğu var. Bu iki çocuk eşit seviyede iyi bale yapabiliyorlar. Sence grup eşit seviyede bale yapan bu iki çocuktan kızı mı seçmeli, oğlanı mı seçmeli? Neden?”

Hikâyede bale grubuna katılmak isteyen iki karakter de eşit seviyede bale becerisine sahiptir. Toplum tarafından baleye atfedilen kadınsı nitelikler göz önüne alınarak hikâyedeki kız karakter *kalıp yargılara uyan karakter* olarak değerlendirilirken, hikâyedeki oğlan karakter ise *kalıp yargılara uymayan karakter* olarak değerlendirilmektedir. Eşit nitelikler koşulundaki amaç, çocukların karşılıklı baskın olan toplumsal cinsiyet rollerini çağrıştıran bir bağlam çıktığında gruba kimi dâhil etmeye karar verdiklerini ve bu kararlarının ardındaki sosyal yargıları anlamaktır.

Çalışmanın ikinci koşulu eşit olmayan niteliklerde ise çocuklara şu hikâye sunulmuştur: “Diyelim yine biri kız, biri oğlan iki çocuk bu bale grubuna girmek istiyor ve yine sadece bir kişilik yer var. Ama bu sefer bir farklılık var; gruba girmek isteyen oğlan çocuğu, kıza göre daha iyi bale yapıyor. Sence grup daha iyi bale yapan oğlan çocuğunu mu seçmeli, kız çocuğunu mu seçmeli? Neden?” Çalışmanın bu koşulunda Killen ve Stangor (2001) tarafından kullanılan yöntem değiştirilerek kalıp yargılara uygun olmayan oğlan karaktere daha üstün nitelikler verilmiştir. Bu değişikliğin ardındaki sebep çocukların baskın toplumsal cinsiyet rolleri ile yetkinlik faktörlerinin karşı karşıya geldiği durumları nasıl değerlendirdiklerini anlamaktır.

Katılımcılara önce daha nötr olan hikâyedeki iki karakterin eşit niteliğe sahip olduğu durum, yani eşit nitelikler hikâyesi; daha sonra ise bu eşitliğin bozulduğu durum, yani eşit olmayan nitelikler hikâyesi aynı sırayla sunulmuştur. Bu sıralama tercihinin nedeni temel alınan kuram ve çalışma ile de tutarlı olarak, ikinci hikâyedeki nitelik farklılığının ilk hikâyedeki kişilerin eşit niteliğe sahip olduğu durum ile etkileşime girmesini ve bu daha nötr olan hikâyeye verilen cevapları etkilemesini önlemektir. Koşullar içinde çocuklara sunulan hikâyelerdeki seçeneklerin sırası ise karşıt-dengelenmiştir.

Kodlama. Çocukların hikâyelerde kendilerine sorulan ‘neden’ sorusuna verdikleri yanıtlar sosyal dâhil etme gerekçelendirmelerini anlamak üzere kodlanmıştır. Kodlama işlemi Toplumsal Alan Kuramı’na uygun olarak geliştirilmiş kodlama şemalarına uygun olarak

gerçekleştirilmiştir (Killen ve Stangor, 2001; Smetana, 2006). Verinin tamamı ilk yazar tarafından kodlanmıştır. Puanlayıcılar arası güvenilirliği ölçmek üzere verinin 20%’si çalışma hipotezlerini bilmeyen ve bu konuda eğitim almış başka bir araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Cohen’in Kappa istatistiği eşit nitelikler koşulu için .79; eşit olmayan nitelikler koşulu için ise .83 olduğundan puanlayıcılar arası yüksek düzeyde güvenilirlik vardır.

Ahlaki gerekçelendirmeler. Çocuklar sosyal dâhil etme kararlarını gerekçelendirirken eşitlik, adil olma, hakkaniyet sağlama gibi kavramlardan bahsettiklerinde, yanıtlar bu kategori altında kodlanmıştır. Bir çocuk tarafından rapor edilen “Kızları daha çok baleye gönderiyorlar hep ben istiyorum ki bu defa erkeğe şans vermek istiyorum çünkü onun imkânı daha az olmuştur (E14, oğlan çocuğu, 13 yaş)” gerekçelendirmesi bu kategoriye bir örnektir.

Geleneksel gerekçelendirmeler. Bu gerekçelendirme kategorisi iki alt kategoriden oluşmaktadır. İçerik olarak taşıdıkları farklılıklar nedeniyle bu çalışmada da iki farklı kategori olarak kodlanmıştır.

Kalıp yargı gerekçelendirmeleri. Çocuklar gerekçelendirmelerinde toplumda yaygın olarak rastlanan kalıp yargılara atıfta bulduklarında yanıtları bu kategoride kodlanmıştır. “Çünkü kızların vücudu bu işi yapmaya daha elverişli, bale bir kız aktivitesi” (F35, kız çocuğu, 13 yaş) bu kategoriye örnektir.

Grup işleyişine dayalı gerekçelendirmeler. Çocukların gerekçelendirmelerinde grubun daha başarılı olması, grup uyumu gibi kavramlardan bahsedildiğinde (“Çünkü erkek iyiye takım kazanır” A9, kız çocuğu, 10 yaş) yanıtlar bu kategori altında kodlanmıştır.

Psikolojik gerekçelendirmeler. Psikolojik gerekçelendirmeler bireysel seçimleri kapsamaktadır. Bir çocuk tarafından verilen “Ben sadece kızı seçmek istedim, benim kararım bu” (C14, oğlan çocuğu, 10 yaş) gerekçelendirmesi bu kategoriye örnektir.

Diğer gerekçelendirmeler. Yukarıda tarif edilmiş hiçbir kategoriye uymayan gerekçelendirmeler diğer kategorisi altında kodlanmıştır. Bu kategori toplam verinin yüzde beşinden az olması sebebiyle analizlere dâhil edilmemiştir.

Bulgular

Verinin Analize Hazırlanması

Temel analizlere geçmeden önce veri seti analizlere uygun hale getirilmiştir. Öncelikle, katılımcıların sosyal dâhil etme kararları (kız ya da oğlan çocuğunu seçmek) iki düzeyli bir denekler-içi değişkene dönüştürülmüştür. Katılımcılar verdikleri karar için 1, diğer seçenektense 0 puan almışlardır. Bu işlem her koşul içinde ayrı olmak üzere (eşit ve eşit olmayan nitelikler)

tüm veriye uygulanmış, sosyal dâhil etme kararlarının her düzey için toplam veriye oranı hesaplanmıştır. Sosyal dâhil etme gerekçelendirmelerinde ise kodlamaların yapısı gereği katılımcılar farklı alanlarda gerekçelendirmeler yapabilirler, bu durum olduğunda kısmi kodlamalar yapılır. Örneğin; bir katılımcı gerekçelendirme olarak hem kalıp yargı hem de grup işleyişi gerekçelendirmesi kullanılabilir. Bahsedilen kısmi kullanımın, veri setinde sadece 4 katılımcıda gözlemlenmesi nedeniyle analize dâhil edilmemiştir. Katılımcılar kullandıkları gerekçelendirmelerden 1 puan almış ve dâhil etme kararlarında kullanılan dönüştürme sistemi aynı şekilde her koşul için ayrı olmak üzere tüm veriye uygulanmıştır. Bu şekilde, her bir gerekçelendirmenin (ahlaki, kalıp yargı, grup işleyişi, psikolojik) toplam veriye oranı hesaplanmış ve gerekçelendirme dört düzeyli bir denekler-içi bağımlı değişken olarak analize eklenmiştir.

Tarif edilen dönüştürme yöntemi sosyal ve ahlaki yargıların incelendiği araştırmalarda sıkça kullanılmakta olup, logaritmik fonksiyon yöntemleri karşılaştırıldığında daha güvenilir sonuçlar verdiği bulunmuştur (Conry-Murray ve Turiel, 2012; Kahn, 1999; Nucci ve Smetana, 1996; Wainryb, Shaw, Laupa ve Smith, 2001). Mevcut çalışmanın analizleri de aynı alanda yürütülmüş geçmiş çalışmaların analizleri ile aynı şekilde uygulanmıştır (örn., Killen, Pisacane, Lee-Kim ve Ardila-Rey, 2001; Killen ve Stangor, 2001; Møller ve Tenenbaum, 2011).

Sosyal Dâhil Etme Kararları

İlk olarak çocukların toplumsal cinsiyet bağlamında verdikleri sosyal dâhil etme kararlarını incelemek amacıyla, 2 (katılımcı cinsiyeti: kız, oğlan) x 2 (katılımcı yaşı: 10, 13) x 2 (çalışma koşulu: eşit nitelikler, eşit olmayan nitelikler) karşılık tasarımı ANOVA (tekrarlı ölçümler son değişkende olmak üzere) analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre ana değişkenlerden biri olan katılımcı cinsiyetinin dâhil etme kararları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur, $F(1, 146) = 6.31, p = .013, \eta_p^2 = .04$. Diğer değişkenlerden bağımsız olarak, oğlan çocuklarının hikâyelerdeki kalıp yargılara uyan karakteri (kız) ($Ort. = 1.01, S = .69$) kalıp yargılara uymayan karaktere göre (oğlan) daha fazla ($Ort. = .76, S = .70$) tercih ettikleri görülmüştür, %95 güven aralığı [.08, .41], $p = .004$. Kız çocukları içinse böyle bir etki gözlemlenmemiştir, $p = .61$. Bu bulgular sadece ana etki olarak kalmış, katılımcı cinsiyetinin diğer değişkenlerle bir etkileşimi gözlemlenmemiştir. Bir diğer ana değişken olan katılımcı yaşının tek başına katılımcıların dâhil etme kararları üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmadığı gözlemlenmiştir, $F(1, 146) = 3.06, p = .08$.

Sonuçlara göre, çalışma koşulu katılımcıların dâhil etme kararları üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir, $F(1,$

146) = 57.75, $p < .001, \eta_p^2 = .28$. Post-hoc analizine göre katılımcıların eşit olmayan niteliklere oranla ($Ort. = .36, S = .48$), eşit nitelikler koşulunda ($Ort. = .73, S = .45$) bale grubuna -hikâyedeki kalıp yargılara uyan karakter olan- kız daha fazla dâhil etmeyi tercih ettikleri görülmüştür, %95 güven aralığı [.27, .46], $p < .001$. Diğer bir taraftan, katılımcılar eşit olmayan nitelikler ($Ort. = .63, S = .48$) koşulunda, eşit olan niteliklere göre ($Ort. = .26, S = .44$) -hikâyede kalıp yargılara uymayan fakat daha iyi bale yapan karakter olan- oğlan daha fazla dâhil etmeyi tercih ettikleri görülmüştür, %95 güven aralığı [.28, .47], $p < .001$.

Çalışmanın önemli bulgularından biri, katılımcı yaşı, çalışma koşulu ve katılımcıların sosyal dâhil etme kararları arasındaki üçlü etkileşimdir, $F(1, 146) = 6.83, p = .01, \eta_p^2 = .05$. Post-hoc analizleri katılımcıların dâhil etme karar ortalamaları (çalışma koşulları içinde yaş karşılaştırmaları olmak üzere) temel alınarak yapılmıştır. Eşit nitelikler koşulunda, 10 yaş grubundaki katılımcılar ($Ort. = .83, S = .38$), 13 yaş grubuna göre ($Ort. = .60, S = .49$) kalıp yargılara uygun karakter olan kızın bale grubuna katılmasını daha fazla istemişlerdir, %95 güven aralığı [.08, .36], $p = .002$. 13 yaş grubundaki katılımcılar ise ($Ort. = .40, S = .49$), 10 yaş grubuna oranla ($Ort. = .13, S = .34$) kalıp yargılara uymayan karakter olan oğlanın gruba katılmasını anlamlı oranda daha fazla tercih etmişlerdir, %95 güven aralığı [.13, .34], $p < .001$. Eşit olmayan nitelikler koşulunda ise, yaş gruplarının bu ilişki arasında düzenleyici bir etkisi bulunmamaktadır.

Sosyal Dâhil Etme Gerekçelendirmeleri

Çocukların toplumsal cinsiyet bağlamında verdikleri sosyal dâhil etme gerekçelendirmelerini incelemek amacıyla 2 (katılımcı cinsiyeti: kız, oğlan) x 2 (katılımcı yaşı: 10, 13) x 2 (çalışma koşulu: eşit olan nitelikler, eşit olmayan nitelikler) karşılık tasarımı ANOVA (tekrarlı ölçümler son değişkende olmak üzere) analizi yapılmıştır.

İlk olarak, sosyal dâhil etme kararlarına paralel olarak, sonuçlar katılımcı cinsiyetinin sosyal dâhil etme gerekçelendirmeleri üzerinde de etkili olduğunu göstermiştir, $F(3, 438) = 6.93, p = .001, \eta_p^2 = .05$. Genel olarak kız çocukları ($Ort. = .46, S = .68$) oğlan çocuklarına oranla ($Ort. = .24, S = .47$) daha fazla ahlaki gerekçelendirmeler yapmışlardır, %95 güven aralığı [.04, .41], $p = .02$. Fakat, oğlan çocukları ($Ort. = 1.12, S = .68$) kız çocuklarına oranla ($Ort. = .74, S = .64$) daha fazla kalıp yargı gerekçelendirmeleri yapmışlardır, %95 güven aralığı [.15, .58], $p = .001$. Dâhil etme kararlarından farklı olarak, katılımcı yaşının gerekçelendirmeler üzerinde bir ana etkisi olduğu bulunmuştur, $F(3, 438) = 3.49, p = .03, \eta_p^2 = .03$. Post-hoc analizlerine göre, çalışma koşulundan bağımsız olarak 13 yaş grubundaki çocuklar ($Ort. = .51, S = .62$) 10 yaş grubuna göre ($Ort. = .23, S = .55$) daha

fazla ahlaki gerekçelendirmeler kullanmışlardır, %95 güven aralığı [.09, .47], $p = .004$.

Ana değişkenlerden biri olan çalışma koşulunun gerekçelendirmeler üzerindeki etkisi de anlamlıdır, $F(2.24, 326.36) = 129.63$, $p < .001$, $\eta_p^2 = .47$. Genel olarak bütün katılımcılar eşit olmayan nitelikler koşuluna göre ($Ort. = .19$, $S = .39$), eşit olan nitelikler koşulunda daha fazla ($Ort. = .71$, $S = .45$) kalıp yargı gerekçelendirmeleri yapmışlardır, %95 güven aralığı [.45, .61], $p < .001$. Diğer bir taraftan, grup işleyişine dayalı gerekçelendirmeler ise eşit olmayan nitelikler koşulunda ($Ort. = .61$, $S = .49$) eşit nitelikler koşuluna göre daha çok tercih edilmiştir, ($Ort. = .00$, $S = .00$, %95 güven aralığı [.53, .69], $p < .001$).

Yine sosyal dâhil etme kararları ile örtüşen bir bulgu olarak katılımcı yaşı, çalışma koşulu ve katılımcıların sosyal dâhil etme gerekçelendirmeleri arasında üçlü bir etkileşim bulunmuştur, $F(3, 438) = 2.60$, $p = .05$, $\eta_p^2 = .03$. Diğer bir deyişle, çalışma koşulu ve gerekçelendirmeler arasındaki ilişkinin katılımcı yaşına bağlı olarak değişmektedir. Post-hoc analizleri her bir koşul içinde yaş karşılaştırmalarını içermektedir. Bu analizler, gerekçelendirme puanlarının ortalaması üzerinden yürütülmüştür. Eşit nitelikler koşulunda, 13 yaş grubu ($Ort. = .32$, $S = .47$), 10 yaş grubuna ($Ort. = .09$, $S = .29$) göre daha fazla ahlaki gerekçelendirme yapmıştır, %95 güven aralığı [.10, .35], $p = .001$. Buna karşılık olarak, 10 yaş grubu ($Ort. = .80$, $S = .40$), 13 yaş grubuna göre ($Ort. = .63$, $S = .49$), anlamlı oranda daha fazla kalıp yargı gerekçelendirmesi yapmıştır, %95 güven aralığı [.03, .32], $p = .02$. Eşit olmayan nitelikler koşulunda ise yaşın bu ilişki arasında düzenleyici bir etkisi yoktur.

Karar-gerekçelendirme İlişkileri

Son olarak, çocukların sosyal dâhil etme kararlarının gerekçelendirmeleri üzerindeki yordama gücü, keşfedici veri çözümlemesi olarak incelenmiştir. Bu analizlerde bağımsız grup t -testi analizi kullanılmıştır. Eşit nitelikler koşulunda, bale grubuna kalıp yargılara uymayan karakteri dâhil etmeyi tercih eden çocuklar ($Ort. = .75$, $S = .44$), kalıp yargılara uyan karakteri tercih eden çocuklara göre ($Ort. = .01$, $S = .09$) anlamlı oranda daha fazla ahlaki gerekçelendirme yapmışlardır, $t(145) = 16.52$, $p < .001$, %95 güven aralığı [.65, .88], $p < .001$. Fakat, bale grubuna hikâyedeki kız karakteri dâhil etmeyi tercih eden çocuklar ($Ort. = .96$, $S = .19$), oğlan karakteri dâhil etmeyi tercih edenlere göre ($Ort. = .10$, $S = .30$) daha fazla kalıp yargı gerekçelendirmesi yapmışlardır, $t(145) = 20.53$, $p < .001$, %95 güven aralığı [.78, .95], $p < .001$. Eşit olmayan niteliklerde ise, bale grubuna hikâyedeki oğlan karaktere oranla ($Ort. = .00$, $S = .00$) kız karakteri dâhil etmeyi tercih etmiş olan çocuklar anlamlı olarak daha fazla kalıp yargı gerekçelendirmeleri

yapmışlardır, ($Ort. = .53$, $S = .50$, $t(145) = 10.24$, $p < .001$, %95 güven aralığı [.43, .63], $p < .001$). Son olarak, bale grubuna hikâyedeki oğlan karakteri dâhil etmeyi tercih etmiş çocuklar ($Ort. = .96$, $S = .20$), kız karakteri tercih etmiş çocuklara göre ($Ort. = .00$, $S = .00$) daha fazla grup işleyişine dayalı gerekçelendirme yapmışlardır, $t(145) = 34.49$, $p < .001$, %95 güven aralığı [.09, 1.02], $p < .001$.

Tartışma

Bu çalışmada, çocukların toplumsal cinsiyete bağlı roller bağlamında sosyal dâhil etme yargıları Türkiye örnekleminde incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları, çocukların kararlarının ve gerekçelendirmelerinin kullanımına yönelik hipotezleri desteklemiştir. Keşfedici veri çözümlemesi ile araştırılan katılımcı yaşı ve cinsiyetinin etkisi ise eşit nitelikler koşulunda gözlemlenmiştir. Mevcut çalışmanın sonuçları, 10 ve 13 yaş gruplarından çocukların toplumsal cinsiyete bağlı sosyal normlar bağlamlarında değerlendirmeler yaptıklarını gösteren diğer çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir. Amerika (Killen ve Stangor, 2001; Mulvey ve Killen, 2015; Neff ve Terry-Schmitt, 2002), Kore (Park ve ark., 2012) ve Danimarka (Møller ve Tenenbaum, 2011) örneklerinde yürütülmüş olan bu çalışmalarda, orta çocukluk dönemine göre, orta ergenlik dönemindeki çocukların cinsiyet normlarını daha fazla sosyal yapılar olarak algıladıkları, cinsiyet normlarına uymayan davranışları daha toleranslı değerlendirdikleri ve hakkaniyeti sağlamak amacıyla cinsiyet normlarına uymayan karakterleri dâhil etmeyi kabul edilebilir buldukları gözlemlenmiştir. Bilgimiz dâhilinde Türkiye’de ve çocuk örnekleminde ilk defa ele alınmış olan bu konu, diğer kültürlerdeki çalışmalarla tutarlı sonuçlar vererek çocukların toplumsal cinsiyet rollerini oldukça sık karşılaştıkları grup değerlendirmelerini yaparken ne oranda kullandıklarına dair önemli bilgiler sağlamıştır.

Sosyal Dâhil Etme Kararları

Mevcut çalışmanın önemli sonuçlarından biri, çocukların sosyal dâhil etme kararlarının kendilerine sunulan hikâyelerdeki durumların karmaşıklığına bağlı olmasıdır. Özellikle, eşit olmayan nitelikler koşulunda hikâyedeki oğlan karakterin daha iyi bale yapması ona ek bir beceri katarken, aynı zamanda onun kadınısı özelliklere yaklaşması anlamına da gelmektedir. Fakat kadının daha ‘yüksek’ statü atfedilen eril kimliğe yaklaşmasındaki sosyal norm ihlali ile bir erkeğin daha ‘düşük’ statü atfedilen kadınısı niteliklere yaklaşması durumundaki norm ihlali aynı şekilde değerlendirilmemektedir. Bu farka dair algılar geçmiş çocuk çalışmalarında da bulunmuştur (Blakemore, 2003; Levy, Taylor ve German, 1995; Ruble, Martin ve Berenbaum, 2006). Bu nedenlerle, çocukların farklı koşullarda toplumsal cinsiyet rollerini sosyal

değerlendirmelerinde ne ölçüde kullandığını anlamak oldukça önemlidir.

Çalışmanın bulgularına göre, yaştan bağımsız olarak, çocuklar eşit olmayan nitelikler koşuluna oranla, eşit nitelikler koşulunda bale grubuna dâhil edilmesi gereken karakterin kız olduğunu daha sıklıkla belirtmişlerdir. Bireyler, karşılaştıkları sosyal durumlar karmaşıklaştıkça ve elde değerlendirmeye katılacak başka bir bilgi yoksa, değerlendirme yaparken kalıp yargıları ve sosyal normları daha sıklıkla kullanmaktadır (Dovidio ve Gaertner, 2006; Killen ve ark., 2002). Aynı şekilde, çocukların değerlendirmesi gereken iki karakterin eşit niteliklere sahip olması, kalıp yargılara uyan karakter olan kızın daha sıklıkla seçilmesine yol açmıştır.

Çalışmanın ikinci koşulunu oluşturan eşit olmayan niteliklerde ise, çocukların dâhil etme kararları farklılık göstermiştir. Yazında kullanılan bazı hikâyelerde genellikle kalıp yargılara uyan karakterlere üstün nitelikler verilmiştir (Killen ve Stangor, 2001; Theimer, Killen ve Stangor, 2001). Bu şekilde çocukların, birini sadece cinsiyeti yüzünden dışlamayı nitelik bilgisine rağmen hala yanlış olarak değerlendirip değerlendirmediklerini anlamak amaçlanmıştır. Mevcut çalışmadaki hikâyede, kalıp yargılara uymayan karakter olan oğlan daha iyi bale yapmaktadır. Bu içerikle incelenmek istenen, çocukların baskın toplumsal cinsiyet rolleri ile yetkinlik bilgilerinin karşı karşıya kaldığı durumlarda, karar vermede hangi bilgiyi kriter olarak kullanacaklarını anlamaktır. Bulgularda, çocuklar, eşit olmayan nitelikler koşulunda eşit nitelikler koşuluna oranla daha iyi bale yapan oğlanın dâhil edilmesini daha çok tercih etmişlerdir. Bu iki koşul arasında yaygın olarak kullanılan tercihlerin farklı olması önemli bir bulgudur. Bu bulgular, çocukların kendilerine sunulan durumları değerlendirirken, durumların gerekliliklerine göre yargılarında esnek davranabileceklerine dair bir kanıt oluşturmaktadır.

Sosyal Dâhil Etme Gerekeçlendirmeleri

Gruplar arası sosyal dâhil etme gerekeçlendirmeleri çocukların, bir yanda kişisel haklar, adalet gibi ahlaki değerleri; diğer yanda ise grubun başarısı, bütünlüğü gibi geleneksel kavramları aynı anda değerlendirmelerini ve tartmalarını gerektirir. Çalışmanın sonuçları, kararlar kadar gerekeçlendirmelerin de durumların karmaşıklığına bağlı olduğunu göstermiştir. Hikâyedeki kız ve oğlan karakterlerin eşit düzeyde iyi bale yaptığı eşit nitelikler koşulunda, çocukların diğer koşula oranla daha fazla ahlaki ve kalıp yargı gerekeçlendirmeleri yaptıkları bulunmuştur. Yazına göre çocuklar, grup aidiyeti dışında ek bir bilginin olmadığı karmaşık ya da belirsiz durumlarda, kendi değerlendirme sistemlerinde en ulaşılabilir bilgileri kullanma eğilimindedirler (Horn; 2003; Turiel, Hildebrandt ve Wainryb, 1991). Bu eğilimin, bilişsel yükü

azaltma fonksiyonu olduğu (Bodenhausen ve Lichtenstein, 1987) ve çalışmamızdaki buna benzer bulgunun da aynı sosyal dinamiğe dayandığı düşünülmektedir. Bazı çocuklar gruba dâhil edilmesi gerektiğini düşündükleri karakteri ahlaki alan dâhilinde değerlendirmişlerdir. Diğer bir kısmı ise, sosyal norm ve kalıp yargılara atıfta bulunarak bale grubuna dâhil etmek istedikleri karakteri kalıp yargılar temelinde değerlendirmişlerdir. Hiçbir çocuk eşit nitelikler koşulunda grup işleyişi gerekeçlendirmesi yapmamıştır. Bu durum yukarıdaki açıklamayı da destekler niteliktedir. Eşit olmayan nitelikler koşulu ile karşılaştırıldığında, eşit nitelikler koşulu çocukların bilişsel anlamda daha örtük bir değerlendirme yapmalarını gerektirir. Bu da onların toplumsal cinsiyet rollerini çağrıştıran bu durumda grup işleyişini geçerli bir kriter olarak değerlendirmediklerini, sadece ahlaki ve kalıp yargıların karşı karşıya kaldığı bir durum olarak yorumladıklarını göstermektedir.

Karar-gerekeçlendirme ilişkilerinin sonuçları grup işleyişindense, toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıp yargıların kullanımı bağlamında düşünülmelidir. Eşit derecede iyi bale yapan iki karakter arasından bale grubuna dâhil edilmesi gereken karakterin kız olduğunu düşünen çocuklar, daha fazla kalıp yargı gerekeçlendirmeleri yapmışlardır. Örneğin, bir çocuğun “İkisi de balede eşit derecede iyi olabilir ama bale yine de bir kız aktivitesi bence” (D9, kız çocuğu, 10 yaş) şeklindeki gerekeçlendirmesi buna iyi bir örnektir. Fakat bu iki karakter arasından oğlanın bale grubuna dâhil edilmesi gerektiğini düşünenler, daha fazla ahlaki gerekeçlendirmeler yapmışlardır. Bir katılımcının verdiği “Biz yani her zaman bale yapamayız ki ondan o yüzden dâhil edilmeli bence” (F12, oğlan çocuğu, 13 yaş) gerekeçesi, bu duruma iyi bir örnektir. Kararların gerekeçler üzerindeki yordayıcı gücü çocukların yargılarını rastgele yapmadıklarını göstermektedir.

Çalışmanın eşit olmayan nitelikler koşulunda ise, çocukların çok büyük oranda grup işleyişine dayalı gerekeçlendirmeler yaptıkları bulunmuştur. Burada verilen yeterli bilgisi, dolayısıyla da grubun başarısına yapacağı katkı, kalıp yargılara uymadığı bilgisinden anlamlı olarak daha fazla öne çıkmıştır. Çocuklar eşit olmayan niteliklerde değerlendirecekleri ilave bir bilgi olmadığında, kendi değer yargıları içinde en önem verdikleri yargıya atıfta bulunmuşlardır. Fakat söz konusu niteliksel bir fark olduğunda, değerlendirmelerini ağırlıklı olarak bale grubunun başarısını düşünerek yapmışlar ve kalıp yargılarını daha sıklıkla göz ardı etmişlerdir.

Bu çalışmanın tüm sonuçları birlikte ele alındığında, çocuklar yaygın olarak toplumsal cinsiyet normlarını ve dolayısıyla kalıp yargılarını gruba dâhil etme yargıları yaparken meşru bir sebep olarak kullanmaktadırlar. Fakat bütün çocukların bu eğilimde olmaması ve bazı-

larının bu toplumsal rollerin farkında olmasına rağmen oğlan karakter için pozitif ayrımcılık olarak değerlendirilebilecek gerekçelendirmeler yapmaları, bu durumu telafi etmeye çalışma olarak değerlendirilebilir.

Yaşın Karar ve Gerekçelendirmeler Üzerindeki Rolü

Mevcut çalışmanın ana değişkenlerinden biri olan yaşın, sadece eşit nitelikler koşulunda ortaya çıkması önemli bir sosyal dinamiğe ışık tutmaktadır. Değerlendirilecek başka bir kriterin bulunmadığı bu durum, sosyal dinamiklerin çocukların yargılarında nasıl dışa vurulduğunu gelişimsel bir bakış açısı ile anlamakta önemli bir bağlam oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet bağlamında dâhil etme karar ve gerekçelendirmelerinde, 10 ve 13 yaş gruplarında fark bulunması hem bilişsel hem de sosyal gelişim süreçlerinin dinamikleri bağlamında düşünülmelidir. Orta çocukluk döneminde olan 10 yaş grubu, sosyal normların sosyal düzeni koruma işlevi olduğunu ve sosyal etkileşimlerin düzenlenmesinde kullanıldığını anlamaya başlarlar (Nucci 2001; Turiel, 1983). Ergenlik yıllarına yaklaştıkça gelişen bilişsel kapasite, çocuklarda soyut düşünme becerilerini artırır. Bununla birlikte ergenler özellikle 13 yaş ve sonrasında sosyal normların somut işlevlerine ek olarak sosyal statüleri koruma ve devam ettirme rolünü daha iyi kavrarlar. Orta çocukluktan orta ergenlik yıllarına geçiş süreci akran gruplarının da özelliklerinin değiştiği bir aşamadır. Çocukların daha fazla kendi cinsiyetlerinden akranları ile vakit geçirdiği çocukluk yıllarının ardından ergenlik döneminde akran grupları çeşitlenir (Steinberg ve ark., 2012). Bu çeşitlenme ile artan sosyal beceriler ve deneyim, ergenlerin dâhil oldukları grupların uyumu ve başarısı gibi faktörleri daha ayrıntılı ele alabilmelerini sağlar (Horn, 2003; Rutland ve ark., 2010). Grup kimliklerine dair gelişen algı, ergenlerin bazı durumlarda kalıp yargılara uymayan akranları gruplarından dışlamayı daha kabul edilebilir değerlendirmelerine yol açabilir (Killen ve ark., 2001; Killen ve ark. 2010; Malti ve ark., 2012). Diğer bir taraftan ise, ergenlerin daha fazla sayıda akranla etkileşim içinde olması onları aynı zamanda farklılıklara daha toleranslı yapar ve normların değişebilirliği üzerinde kendilerinin de aktif rolü olduğunu fark ederler (Nucci, 2001; Turiel, 1983). Kısaca, bir bağlamdan diğer bağlama değişen yargılama örüntüleri, sosyal dinamikleri değerlendirmede tek bir gelişimsel rota olmadığına işaret eder.

Çocukların yaştan bağımsız olarak balenin kadınsı nitelikler atfedilen ve toplumsal cinsiyet rollerini çağrıştıran bir aktivite olduğunun farkında oldukları, psikolojik gerekçelendirmeleri (örn., “Ben istediğim için kızı seçtim, başka bir sebebi yok”, C18, kız çocuğu, 13 yaş) çok az kullanmalarından da anlaşılabilir. Fakat bu toplumsal durumu değerlendirmede, 13 yaş grubu 10 yaş grubundan farklı bakış açılarına sahiptir. 10 yaş grubu

yargılarında sosyal normlara bağlı kalmış ve yargılarını genelde kalıp yargılara dayandırmıştır. 13 yaş grubundaki çocuklar ise sosyal normları daha esnek değerlendirmiş ve kalıp yargılara uymayan karakter olan oğlanı daha sıklıkla tercih etmiş, ahlaki değerlendirmeleri de daha fazla kullanmışlardır. Ergenlerin bu tutumu, yaygın toplumsal cinsiyet rolüne karşı bir düzenleme ve kalıp yargıya uymayan karakter için hakkaniyetli davranmayı tercih etmek olarak yorumlanabilir. Oldukça önemli bir bulgu olarak, eşit olmayan niteliklerde ise yaş farkı ortadan kalkmış, çok büyük bir oranla yargılar grubun başarısını düşünerek yapılmıştır. Kalıp yargılara daha bağlı kalan 10 yaş grubu, bu koşulda yargılarını değiştirebilmiştir. Bu durum da 10 yaşındaki çocukların sosyal durumların gerekliliklerini değerlendirebildikleri ve her zaman sadece sosyal normlara bağlı kalmadıkları fikrini desteklemektedir. Tüm bu bulguların pozitif bir gelişim sürecine işaret ettiği düşünülmektedir. Erken yaşlarda gelişmeye başlayan gruplara dair önyargı ve ayrımcı tutumların gelişimini anlamak, bu tutumları değiştirebilme ve önlemeye dair önemli bilgiler vermektedir. Bu alanda yürütülmüş geçmiş çalışmalara benzer olarak, üçlü etkileşimlerin etki büyüklükleri çok yüksek değildir. Post-hoc analizlerindeki yüksek derecede anlamlı farklar bulguların yorumlanabilirliğini desteklese de Türkiye örneğinde bu konuda yapılan çalışmaların azlığı ve yazında birbirine zıt nitelikte bulunmuş olan sonuçlar nedeni ile gelecekte bu konuda ve kültürel bağlamda, farklı yaş grupları ile daha fazla çalışma yapılması gereklidir.

Cinsiyet

Çalışmanın ana değişkenlerinden biri olan katılımcı cinsiyetinin kısmi bazı etkilerinin olduğu bulunmuştur. Katılımcı yaşı ve çalışma koşullarından bağımsız olarak, oğlan çocukları kız çocuklarına oranla hikâyelerdeki kız karakteri daha sıklıkla tercih ederken, bu etki kız çocuklarında gözlemlenmemiştir. Oğlan çocukları daha sıklıkla kalıp yargılara atıfta bulunurken, kız çocukları ise daha sıklıkla ahlaki gerekçelendirmeler yapmışlardır. Bu cinsiyet farklılıkları bazı geçmiş çalışmaların bulguları ile uyumludur. Örneğin, oğlan çocuklarının kız çocuklarına oranla cinsiyet kalıp yargılarına uymayan davranışlara (Conry-Murray ve Turiel, 2012; Killen ve Stangor, 2001) ve bazı kültürel farklılıklara daha az toleranslı oldukları (Killen, Sinno ve Margie, 2007; Verkuyten ve Slooter, 2007) bulunmuştur. Benzer biçimde kız çocuklarının olumlu sosyal davranış, yardım davranışı, sosyal dâhil etme gibi konuları oğlan çocuklara oranla daha fazla ahlaki değerler kavramı altında değerlendirdikleri gözlemlenmiştir (Horn, 2003; Zahn-Waxler, Cole, Welsh ve Fox, 1995). Çalışma bulgularında özel bir grup da dikkat çekmektedir. Eşit olmayan nitelikler koşulunda,

oğlan karakterin daha iyi bale yapmasına rağmen, 50 çocuğun yine de kız karakteri seçtiği gözlemlenmiştir. Bu 50 çocuk içinden 22'si ahlaki 28'i ise kalıp yargı gerekçelendirmesi kullanmışlardır (örn., “Erkekler bale yapmaz hem de centilmenlik lazım”, B4, kız, 10 yaş). Ahlaki ve kalıp yargı gerekçelendirmelerini yapanları birbirinden ayıran tek fark, katılımcı cinsiyetidir [$t(48) = 2.28, p = .028$] ve oğlan çocukları daha fazla kalıp yargı gerekçelendirmesi yapmışlardır. Alanyazında, cinsiyetin sosyal ve ahlaki yargılar üzerindeki etkisinin kız çocuklarının oğlan çocuklara oranla daha fazla ilişkisel şiddete ve ayrımcılığa maruz kalmasından kaynaklanan bir hassasiyetten ileri geldiği düşünülmektedir (Crick ve ark., 2001). Türk kültüründe de geçerli olmak üzere, ataerkil sistemlerin kadın ve erkeklere atfettiği farklı sosyal statüler (Sakallı-Uğurlu ve Akbaş, 2013) erkeklerin toplumsal normları daha fazla benimsemelerine (Aylaz, Güneş, Uzun ve Ünal, 2014) ya da kolay kabul etmesine yol açabilir. Fakat mevcut çalışmada etki büyüklüğü düşük olan katılımcı cinsiyeti, sadece ana etki olarak kalmış diğer değişkenlerle etkileşim içine girmemiştir. Bu sebeple katılımcı cinsiyetinin etkisini gösteren bulgular dikkatli yorumlanmalıdır.

Kısıtlılıklar

Mevcut çalışmada bazı kısıtlılıklar söz konusudur. Öncelikle, çalışmanın örneklemini orta ve orta-üst sosyo-ekonomik seviyelerden gelen ailelerin çocukları oluşturmaktadır. Bireylerin sosyal sistem içinde konumlanışı, onların sosyal dinamikleri anlamlandırma ve değerlendirmelerinde etkilidir. Ayrıca, bu konumlanmış bazı ebeveynlik pratikleri üzerinden çocukların aile ortamında sosyalleşmesini de etkiler (Hoff, Laursen ve Tardif, 2002). Dolayısıyla, bulguları tüm gelir ve eğitim düzeylerine genellemek zordur. Buna ek olarak, çocuklara sunulan hikâyelerin içeriği tek örnek (bale aktivitesi) içermektedir. Kullanılan hikâyeye, kadınsı özelliklerin daha fazla atfedildiği ve erkeksi özelliklere dair cinsiyet normlarının ihlal edildiği bir durumu içerir. Özellikle toplumsal cinsiyet rollerini çağrıştıran diğer durumlar da göz önüne alınarak, ileriki çalışmalarda kullanılacak hikâyeler çeşitlendirilmeli, erkeksi özelliklerin daha fazla atfedildiği (futbol gibi) aktiviteler de ölçümlere eklenmelidir. Mevcut çalışmada sadece 10 ve 13 yaş çocuklarından veri toplanmıştır. Söz konusu dinamiğin gelişimsel yönünü daha iyi anlamak amacıyla yetişkinler de dâhil çeşitli yaş gruplarından da veriler toplanıp karşılaştırılmalıdır. Son olarak bu çalışmada, yazından farklı olarak katılımcılardan yazılı veri toplanmıştır. Ahlaki ve sosyal yargıları inceleyen çalışmalarda yazılı veri toplama yöntemi sıkça kullanılan bir yöntem olsa da (örn., Park ve ark., 2012; Smetana, 2006; Zucker, Wilson-Smith, Kurita ve Stern, 1995), sözlü ve birebir veri

toplamak çocuklardan veri toplarken ek bilgilerin elde edilebileceği yöntemlerden biridir. Bulguların yazınla tutarlı olması ve kayıp verinin çok az olması sebepleriyle içeriğin ve yöntemin katılımcılar tarafından anlaşılır olduğu düşünülmektedir.

Sonuç

Grup ilişkileri sosyalleşmenin önemli bileşenlerinden biridir. Bu bağlamda gerek çocuklukta gerekse ileriki yıllarda içinde bulunulan sosyal gruplara başkalarını dâhil etme ya da bu gruplardan onları dışlama yargıları sıklıkla yapılmaktadır. Bu yargılar, parçası olunan toplumların sosyal normları ve değerleri ile yakından ilişkilidir. Mevcut çalışmada, Türk kültüründe çocukların toplumsal cinsiyet ile ilgili hikâyeler üzerinden sosyal dâhil etme ve dışlamayı nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir. Sonuçlar değerlendirildiğinde, çocukların baskın toplumsal cinsiyet rollerinin açıkça farkında olduğu görülmüştür. Fakat bu toplumsal normlar sosyal dâhil etme yargıları üzerinde rol oynayan tek etken değildir. Uluslararası yazında da olduğu gibi, bu çalışmada daha büyük çocukların ergenliğe geçişteki bilişsel ve sosyal gelişimleri çerçevesinde daha kabul edici olmaları, sosyal normların değişemez değil, aksine yaşla deneyim kazanma ve kültürleşme aracılığı ile değişimin mümkün olduğunu göstermektedir. Gelecekteki çalışmalar belirgin sosyal deneyimleri ve kültürleşme etkisini Türkiye örnekleminde derinlemesine incelemelidir.

Kaynaklar

- Abrams, D. (1985). Focus of attention in minimal intergroup discrimination. *British Journal of Social Psychology, 24*, 65–74.
- Abrams, D., Hogg, M. A. ve Marques, J. M. (2005). A social psychological framework for understanding social inclusion and exclusion. D. Abrams, M. A. Hogg ve J. M. Marques (Der.), *The social psychology of inclusion and exclusion* içinde (1–23). New York, NY: Psychology Press.
- Arsel, C. O. ve Batıgün, A. D. (2011). İntihar ve cinsiyet: Cinsiyet rolleri, iletişim becerileri, sosyal destek ve umutsuzluk açısından bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Dergisi, 26*(68), 1–10.
- Aylaz, R., Güneş, G., Uzun, Ö. ve Ünal, S. (2014). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne yönelik görüşleri. *STED/ Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 23*(5), 183–189.
- Blakemore, J. E. O. (2003). Children's beliefs about violating gender norms: Boys shouldn't look like girls, and girls shouldn't act like boys. *Sex Roles, 48*, 411–419. doi:10.1023/A:102357442772

- Bodenhausen, G. V. ve Lichtenstein, M. (1987). Social stereotypes and information-processing strategies: The impact of task complexity. *Journal of Personality and Social Psychology*, *52*, 871–880.
- Brenick, A. ve Killen, M. (2014). Moral judgments about Jewish-Arab intergroup exclusion: The role of cultural identity and contact. *Developmental Psychology*, *50*, 86–99. doi:10.1037/a0034702
- Ceylan, S., Doğulu, C. ve Akbaş, G. (2016). Namus adına kadına yönelik şiddete dair sosyal temsiller: Karma yöntemli bir çalışma. *Türk Psikoloji Yazıları*, *19*, 64–72.
- Conry-Murray, C. ve Turiel, E. (2012). Jimmy's baby doll and Jenny's truck: Young children's reasoning about gender norms. *Child Development*, *83*, 146–158. doi:10.1111/j.1467-8624.2011.01696.x
- Crick, N. R., Nelson, D. A., Morales, J. R., Cullerton-Sen, C., Casas, J. ve Hickman, S. E. (2001). Relational victimization in childhood and adolescence: I hurt you through the grapevine. J. Juvonen ve S. Graham (Der.), *Peer harassment in school: The plight of the vulnerable and victimized* içinde (196–214). New York: Guilford Press.
- Çamaş, G. G. ve Meşe, G. (2016). Sosyal hiyerarşi: Cinsel şiddet mitlerini anlamak. *Türk Psikoloji Dergisi*, *31*(78), 62–74.
- Dovidio, J. F. ve Gaertner, S. L. (2006). A multilevel perspective on prejudice: Crossing disciplinary boundaries. P. A. M. van Lange (Der.), *Bridging social psychology: Benefits of transdisciplinary approaches* içinde (385–390). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., Hodson, G., Houlette, M. A. ve Johnson, K. M. (2005). Social inclusion and exclusion: Recategorization and the perception of intergroup boundaries. D. Abrams, M. A. Hogg ve J. M. Marques (Der.), *The social psychology of inclusion and exclusion* içinde (245–264). New York, NY: Psychology Press.
- Dovidio, J. F., Glick, P. ve Rudman, L. (2005). *Reflecting on the nature of prejudice: Fifty years after Allport*. Malden, MA: Blackwell.
- Dökmen, Z. Y. (1997). Çalışma, cinsiyet ve cinsiyet rolleri ile ev iřleri ve depresyon iliřkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, *12*(39), 39–56.
- Eagly, A. H. ve Wood, W. (2013). The nature-nurture debates: 25 years of challenges in understanding the psychology of gender. *Perspectives on Psychological Science*, *8*, 340–357. doi:10.1177/1745691613484767
- Fiske, S. T., Lin, M. ve Neuberg, S. L. (1999). The continuum model: Ten years later. S. Chaiken ve Y. Trope (Der.), *Dual-process theories in social psychology* içinde (221–254). New York, NY: Guilford Press.
- Gieling, M., Thijs, J. ve Verkuyten, M. (2010). Tolerance of practices by Muslim actors: An integrative social-developmental perspective. *Child Development*, *81*, 1384–1399. doi:10.1111/j.1467-8624.2010.01480.x.
- Helwig, C. C. (1995). Adolescents' and young adults' conceptions of civil liberties: Freedom of speech and religion. *Child Development*, *66*, 152–166.
- Hoff, E., Laursen, B., Tardif, T. ve Bornstein, M. C. (2002). Socioeconomic status and parenting. M. C. Bornstein (Der.), *Handbook of parenting: Biology and ecology of parenting* içinde (2315–2352). New York, NY: John Wiley & Sons.
- Horn, S. S. (2003). Adolescents' reasoning about exclusion from social groups. *Developmental Psychology*, *39*, 71–84. doi:10.1037/0012-1649.39.1.71
- Kahn, P. H. (1999). *The human relationship with nature: Development and culture*. MIT Press.
- Killen, M., Kelly, M. C., Richardson, C., Crystal, D. ve Ruck, M. (2010). European American children's and adolescents' evaluations of interracial exclusion. *Group Processes & Intergroup Relations*, *13*, 283–300. doi:10.1177/1368430209346700
- Killen, M., Lee-Kim, J., McGlothlin, H., Stangor, C. ve Helwig, C. C. (2002). How children and adolescents evaluate gender and racial exclusion. *Monographs for the Society for Research in Child Development*, *67*(4), 1–129.
- Killen, M., Pisacane, K., Lee-Kim, J. ve Ardila-Rey, A. (2001). Fairness or stereotypes? Young children's priorities when evaluating group exclusion and inclusion. *Developmental Psychology*, *37*, 587–596. doi:10.1037/0012-1649.37.5.587
- Killen, M. ve Rutland, A. (2011). *Children and social exclusion: Morality, prejudice and group identity*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Killen, M., Sinno, S. ve Margie, N. G. (2006). Children's experiences and judgments about group exclusion and inclusion. *Advances in Child Development and Behavior*, *35*, 173–218. doi:10.1016/B978-0-12-009735-7.50010-4
- Killen, M. ve Stangor, C. (2001). Children's social reasoning about inclusion and exclusion in gender and race peer group contexts. *Child Development*, *72*, 174–186. doi:10.1111/1467-8624.00272
- Kohlberg, L. (1984). *The psychology of moral development: The nature and validity of moral stages*. San Francisco: Harper & Row.
- Leary, M. R. (1990). Responses to social exclusion: Social anxiety, jealousy, loneliness, depression, and low self-esteem. *Journal of Social and*

- Clinical Psychology*, 9, 221–229. doi:10.1521/jscp.1990.9.2.221
- Levy, G. D., Taylor, M. G. ve Gelman, S. A. (1995). Traditional and evaluative aspects of flexibility in gender roles, social conventions, moral rules, and physical laws. *Child Development*, 66, 515–531. doi:10.1111/j.1467-8624.1995.tb00887.x
- Liben, L. S. ve Signorella, M. L. (1993). Gender-schematic processing in children: The role of initial interpretations of stimuli. *Developmental Psychology*, 29, 141–149.
- Martin, C. L. ve Ruble, D. (2004). Children's search for gender cues: Cognitive perspectives on gender development. *Current Directions in Psychological Science*, 13, 67–70. doi:10.1111/j.0963-7214.2004.00276.x
- Møller, S. J. ve Tenenbaum, H. R. (2011). Danish majority children's reasoning about exclusion based on gender and ethnicity. *Child Development*, 82, 520–532. doi:10.1111/j.1467-8624.2010.01568.x
- Mulvey, K. L. ve Killen, M. (2015). Challenging gender stereotypes: Resistance and exclusion. *Child Development*, 86, 681–694. doi:10.1111/cdev.12317
- Neff, K. D. ve Terry-Schmitt, L. N. (2002). Youths' attributions for power-related gender differences: Nature, nurture, or God?. *Cognitive Development*, 17, 1185–1202. doi:10.1016/S0885-2014(02)00094-1
- Nesdale, D. (2000). Developmental changes in children's ethnic preferences and social cognitions. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 20, 501–519.
- Nucci, L. P. (2001). *Education in the moral domain*. Cambridge University Press.
- Nucci, L. ve Smetana, J. G. (1996). Mothers' conceptions of young children's areas of personal freedoms. *Child Development*, 67, 1870–1876.
- Park, Y., Lee-Kim, J., Killen, M., Park, K. ve Kim, J. (2012). Korean children's evaluation of parental restrictions regarding gender-stereotypic peer activities. *Social Development*, 21, 577–591. doi:10.1111/j.1467-9507.2011.00643.x
- Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. New York, NY: International Universities Press.
- Raabe, T. ve Beelmann, A. (2011). Development of ethnic, racial, and national prejudice in childhood and adolescence: A multinational meta-analysis of age differences. *Child Development*, 82, 1715–1737. doi:10.1111/j.1467-8624.2011.01668.x
- Richardson, C. B., Hitti, A., Mulvey, K. L. ve Killen, M. (2014). Social exclusion: The interplay of group goals and individual characteristics. *Journal of Youth and Adolescence*, 43, 1–14. doi:10.1007/s10964-013-9967-8
- Riva, P. ve Eck, J. (2016). The many faces of social exclusion. P. Riva ve J. Eck (Der.), *Social exclusion: Psychological approaches to understanding and reducing its impact* içinde (9–15). Springer International Publishing.
- Rubin K. H., Bukowski W. M. ve Parker J. (2006). Peer interactions, relationships, and groups. W. Damon (Seri Der.) ve N. Eisenberg (Sayı Der.), *Handbook of child psychology: Sayı 3. Social, emotional, and personality development (6. baskı)* içinde (571–645). New York, NY: John Wiley & Sons.
- Ruble, D. N., Martin, C. L. ve Berenbaum, S. (2006). Gender development. W. Damon ve N. Eisenberg (Der.), *Handbook of child psychology: Sayı 3, Personality and social development (6. baskı)* içinde (858–932). New York, NY: Wiley.
- Rutland, A., Killen, M. ve Abrams, D. (2010). A new social-cognitive developmental perspective on prejudice: The interplay between morality and group identity. *Perspectives on Psychological Science*, 5, 279–291. doi:10.1177/1745691610369468
- Sakallı, N. (2001). Beliefs about wife beating among Turkish college students: The effects of patriarchy, sexism, and sex differences. *Sex Roles*, 44, 599–610. doi: 10.1023/A:1012295109711
- Sakallı-Uğurlu, N. ve Akbaş, G. (2013). Namus kültürlerinde “namus” ve “namus adına kadına şiddet”: Sosyal psikolojik açıklamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(32), 76–79.
- Smetana, J. G. (1999). The role of parents in moral development: A social domain analysis. *Journal of Moral Education*, 28, 311–321. doi:10.1080/030572499103106
- Smetana, J. G. (2006). Social-cognitive domain theory: Consistencies and variations in children's moral and social judgments. M. Killen ve J. G. Smetana (Der.), *Handbook of moral development* içinde (119–154). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Stangor, C. ve Ruble, D. N. (1987). Development of gender role knowledge and gender constancy. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 38, 5–22.
- Steinberg, L., Vandell, D. ve Bornstein, M. (2010). *Development: Infancy through adolescence*. Wadsworth: Cengage Learning.
- Susskind, J. E. ve Hodges, C. (2007). Decoupling children's gender-based in-group positivity from out-group negativity. *Sex Roles*, 56, 707–716. doi:10.1007/s11199-007-9235-z
- Theimer, C. E., Killen, M. ve Stangor, C. (2001). Young children's evaluations of exclusion in gender-stereotypic peer contexts. *Developmental Psychology*, 37, 18–27.

- Turiel, E. (1983). *The development of social knowledge: Morality and convention*. New York: Cambridge University Press.
- Turiel, E. (2006). The development of morality. D. William (Dizi Der.) ve N. Eisenberg (Cilt Der.), *Handbook of child psychology: Cilt 3, Social, emotional, and personality development (6. baskı)* içinde (789–857). New York: Wiley.
- Turiel, E., Hildebrandt, C. ve Wainryb, C. (1991). Judging social issues: Difficulties, inconsistencies, and consistencies. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 224, 1–116. doi:10.2307/1166056
- Verkuyten, M. ve Slooter, L. (2007). Tolerance of Muslim beliefs and practices: Age related differences and context effects. *International Journal of Behavioral Development*, 31, 467–477. doi:10.1177/0165025407081480
- Wainryb, C., Shaw, L., Laupa, M. ve Smith, K. R. (2001). Children's, adolescents', and young adults' thinking about different types of disagreements. *Developmental Psychology*, 37, 373–386. doi:10.1037//0012-1649.37.3.373
- Williams, K. D. (2007). Ostracism. *Annual Review of Psychology*, 58, 425–444. doi:10.1146/annurev.psych.58.110405.085641
- World Economic Forum,(2016). *The Global Gender Gap Report 2015*. Erişim tarihi: 23 Mart, 2017. Erişim adresi: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/>
- Zahn-Waxler, C., Cole, P. M., Welsh, J. D. ve Fox, N. (1995). Psychophysiological correlates of empathy and prosocial behavior in preschool children with behavioral problems. *Development and Psychopathology*, 1, 27–48.
- Zucker, K. J., Wilson-Smith, D. N., Kurita, J. A. ve Stern, A. (1995). Children's appraisals of sex-typed behavior in their peers. *Sex Roles*, 33, 703–725. doi:0.1007/BF01544775

Summary

Children's Social Inclusion Judgments in the Context of Gender

Buse Gönül

Middle East Technical University

Başak Şahin Acar

Middle East Technical University

For children, understanding that relationships require different social evaluations stands as an essential developmental accomplishment. Social inclusion and exclusion judgments can be made by using complex systems of social knowledge (Smetana, 1999). Due to the nature of the socialization process, social inclusion-exclusion judgments are frequent, both in daily encounters and in group relationships (Killen, Lee-Kim, McGlothlin, Stangor, & Helwig, 2002). Based on this premise, the current study investigated how gender-related social norms would govern Turkish children's judgments regarding the social inclusion.

Definitions and Criteria of Social Inclusion and Exclusion

Any behavior that makes one feel like their social ties are being impaired against one's own will or choice, is referred to as social exclusion (Riva & Eck, 2016). One criteria which either causes individuals to feel excluded, or causes them to exclude someone else, is the group membership (e.g., gender, ethnicity). Humans have a tendency to categorize individuals based on certain aspects and traits. Related to this phenomenon, how group membership and related dynamics would lead to stereotyping and prejudice are popular research topics on adult samples (Abrams, Hogg, & Marques, 2005; Dovidio, Glick, & Rudman, 2005). However, established attitudes are resistant to change during adulthood years (Eagly & Wood, 2013). Consequently, it is important to examine how children evaluate intergroup inclusion and exclusion to be able to shed light on the developmental processes of these dynamics.

Social Exclusion Judgments Based on Social Domain Theory

Social Domain Theory is one of the branches of Social-Cognitive Domain Theory, examining the content of the social evaluations (Rutland, Killen & Abrams,

2010). According to the theory, as in many social evaluations, social inclusion judgments are based on a balance between individual values and choices, and social norms and conventions. In many occasions, trying to preserve group cohesion and functioning lead to the violation of moral values (Brenick & Killen, 2014). According to the theory, individuals use moral, social-conventional and psychological domains when they make social exclusion judgments (Rutland et al., 2010; Smetana, 2006; Turiel, 1983, 2006). While moral domain relates to the values such as equality, fairness and equity; social-conventional domain refers to the issues of social norms, authority, group cohesion and functioning. Psychological domain, on the other hand, deals with the personal choices and decisions. Previous studies revealed that children can evaluate these three domains simultaneously when they need to make social judgments (Smetana, 1999). Previous literature examined whether children use group membership criteria for social exclusion, such as gender (Møller & Tenenbaum, 2011; Mulvey & Killen, 2015; Susskind & Hodges, 2007) and ethnic/national/cultural identities (Brenick & Killen, 2014; Gieling, Thijs & Verkuyten, 2010; Nesdale, 2000). In the current study, we focused on the context of gender-related social norms to examine children's social inclusion and exclusion judgments regarding this social construct.

Social inclusion and exclusion judgments in the context of gender. Gender inequality is a problem evident in most cultures to varying degrees. According to the global reports, Turkish women are in a disadvantaged position in terms of their access to fundamental human rights, such as education, health, economic and political participation (World Economic Forum, 2016). While these inequalities lead to the prevalence of more traditional gender roles in society (Sakallı, 2001), they influence children's perceptions and internalization of gender roles in return (Stangor & Ruble, 1987). Gender

is one of the first social categories learned in the early years of life (Martin & Ruble, 2004). From the beginning of preschool years, children perceive and internalize dominant gender roles and related social norms of the societies they live in (Liben & Signorella, 1993). Studies examining whether children use gender associated social norms as a legitimate exclusion criterion, revealed the importance of social context presented to them. When children were asked to evaluate gender exclusion, they mostly reported that it was wrong to exclude someone (Killen & Stangor, 2001; Park et al., 2012). However, when there was a threat to the group functioning, especially for the children in middle childhood and adolescence years, it was more acceptable to exclude someone from their groups based on gender.

Social-cognitive developmental processes. As children gain more experience in their social relationships, and as with the help of the further development of their prefrontal cortex, their abilities to weigh competing social concerns tend to increase (Nucci, 2001; Steinberg, Vandel & Bornstein, 2012). Concerning moral understanding, between the ages of 10 and 12, children begin to realize that strict equal treatment might not always be the ideal solution, and in some occasions, exceptions may apply to promote equity. With the transition to adolescence, children experience significant changes in inferring and applying moral concepts, and they begin to make more comprehensive assessments about the groups they belong to and those do not. How children make sense of social conventions also changes as a factor of chronological age. Through the childhood, children tend to perceive social norms as more stable and functional. However, as they become early adolescents, their awareness regarding the underlying mechanisms of social norms and values increases. While the increased ability of evaluating group concerns leads to more tolerant attitudes towards diversity, it also leads to more frequent use of stereotypes and social norms on some occasions (Horn, 2003).

Considering the findings of the previous literature, the most influential factors affecting children's social exclusion judgments stand out as chronological age of the participants and the complexity of the social situations presented to them. In the current study, we recruited 10- and 13-year old children and presented them vignettes regarding a ballet activity and two candidates, a boy and a girl, who both wanted to be a member of the ballet group. Additionally, the roles of situational complexity and participants' sex on children's social inclusion judgments were examined. Expectations in the current study were twofold; children would a) choose the girl in the vignette more frequently and make more stereotyping justifications in the equal qualifications condition, and b)

choose the boy in the vignette more frequently and make more group functioning justifications in the unequal qualifications condition. The influence of age and participants' sex were investigated as exploratory factors.

Method

Participants

Forty-one female and 34 male 4th graders ($N = 75$, $M = 10$ years, $SD_{month} = 4.17$), and 43 female and 32 male 7th graders ($N = 75$, $M = 13.06$ years, $SD_{month} = 0.31$) from middle and upper-middle SES families participated in the current study.

Procedure

All necessary permissions were obtained from the Human Subjects Ethical Review Board at Middle East Technical University, and the Ankara Çankaya District Directorate of National Education. Once volunteering children were recruited with signed parental consent forms, they were taken from their classrooms during class hours to a pre-scheduled classroom. Before handling in the vignettes, a warm-up activity (a neutral story about a tree planting activity taking place at school) was practiced in the classroom. Later, the paper-and-pen formatted questionnaire, including the group activities vignettes was administered. It took approximately 30-35 minutes for the children to complete.

Measures

Group activity vignettes. Based on a previous study conducted by Killen and Stangor (2001), two vignettes were adopted. With group activity vignettes, it was aimed to examine whether children would use their gender roles and related stereotypes when they needed to make group-level social inclusion judgments. We presented children with two different sets of situational complexities under two different conditions, as equal and unequal qualifications. In the equal qualifications condition, there were two candidates with equal qualifications, a boy and a girl, both of whom intended to be a part of a ballet group. In the unequal qualifications condition, the boy in the vignette had better qualifications in ballet compared to the girl. Considering the dominant tendency to perceive ballet as a more feminine activity (Killen & Stangor, Mulvey & Killen, 2015; Møller & Tenenbaum, 2011), the girl in the vignettes signified as the stereotypical candidate, whereas the boy was the non-stereotypical candidate. All participants read the stories in the same order, equal and unequal qualifications, respectively. Initially, the children were asked about their decisions regarding social inclusion. Later, they were also asked

to report the specific justification for their choices in an open-ended fashion. Justifications for each decision were coded under four categories, based on the coding scheme used by Killen and Stangor (2001). When children mentioned values, such as fairness and equal access to the opportunities, their justifications were coded under the category of *moral justifications*. When children referred to social norms and gender stereotypes, their responses were coded as *stereotyping justifications*, whereas when they rationalized based on group functioning and cohesiveness, their responses were coded as *group functioning justifications*. Finally, when they mentioned their individual choices and preferences, their responses were coded as *psychological justifications*.

Results

For the analyses, answers for the inclusion decisions (preferring either the girl or the boy) were added and summed up, and the proportion of each decision was calculated for equal and unequal vignette conditions, separately. Justifications (moral, stereotyping, group functioning, psychological) were also added and summed up across both vignette conditions by using the same methodology. Mixed ANOVAs were conducted for the main statistical analyses.

Social Inclusion Decisions

In order to examine whether children's inclusion decisions differ depending on their sex, age and condition, a 2 (participant's sex: girl, boy) \times 2 (age: 10, 13) \times 2 (condition: equal qualifications, unequal qualifications) ANOVA with repeated measures on the last factor was conducted. According to the results, participant's sex had a significant main effect on children's decisions, $F(1,146) = 6.31, p = .013, \eta_p^2 = .04$. Post-hoc analyses showed that, overall, boys decided to include the girl ($M = 1.01, SD = .69$) in the vignettes more frequently ($M = .76, SD = .70, 95\% \text{ CI } [.08, .41], p = .004$). The participant's sex was found as only a main effect and it didn't interact with the other main variables. The main effect of participant's age was not significant, $F(1,146) = 3.06, p = .08$. However, the study condition had a significant effect on children's decisions, $F(1,146) = 57.75, p < .001, \eta_p^2 = .28$. Compared to the unequal qualifications condition ($M = .36, SD = .48$), children decided to include the girl more frequently in the equal qualifications condition ($M = .73, SD = .45, p < .001, 95\% \text{ CI } [.27, .46]$). In the unequal qualifications condition, they decided to include the boy, who was more qualified in ballet, ($M = .63, SD = .48$) more frequently as compared to the girl ($M = .26, SD = .44, p < .001, 95\% \text{ CI } [.28, .47]$). There was also a three-way interaction between participants' age, study condition and inclusion decisions, $F(1,146) = 6.83, p =$

.01, $\eta_p^2 = .05$. According to the post-hoc analyses, in the equal qualifications condition, 10-year-olds ($M = .83, SD = .38$) chose to include the girl more frequently compared to 13-year-olds ($M = .60, SD = .49, p = .002, 95\% \text{ CI } [.08, .36]$). On the other hand, 13-year-olds ($M = .40, SD = .49$) chose to include the boy more frequently compared to 10-year-olds ($M = .13, SD = .34, 95\% \text{ CI } [.13, .34]$).

Social Inclusion Justifications

In order to examine children's inclusion justifications, a 2 (participant's sex: girl, boy) \times 2 (age: 10, 13) \times 2 (condition: equal qualifications, unequal qualifications) ANOVA with repeated measures on the last factor was conducted. Parallel to the decision analyses, participant's sex also had a significant main effect on children's justifications, $F(3,438) = 6.93, p = .001, \eta_p^2 = .05$. Overall, girls ($M = .46, SD = .68$) made more moral justifications compared to boys ($M = .24, SD = .47, 95\% \text{ CI } [.04, .41], p = .02$). On the other hand, boys made more ($M = 1.12, SD = .68$) stereotyping justifications compared to girls ($M = .74, SD = .64, 95\% \text{ CI } [.15, .58], p = .001$). Study condition also had a significant effect on children's justifications, $F(3,438) = 129.63, p < .001, \eta_p^2 = .47$. Compared to the unequal qualifications condition ($M = .19, SD = .39$), children made more stereotyping justifications in the equal qualifications condition ($M = .71, SD = .45, p < .001, 95\% \text{ CI } [.45, .61]$). On the other hand, they made more group functioning justifications ($M = .61, SD = .49$) in the unequal qualifications condition compared to the equal qualifications, ($M = .00, SD = .00, p < .001, 95\% \text{ CI } [.61, .49]$). Analyses also revealed an interaction effect of age, condition and justification, $F(3,438) = 2.60, p = .05, \eta_p^2 = .02$. The interaction effect was evident only in the equal qualifications condition. According to the post-hoc comparisons, 13-year-olds made significantly more frequent moral justifications ($M = .32, SD = .47$) compared to 10-year-olds ($M = .09, SD = .29, p = .001, 95\% \text{ CI } [.10, .35]$). On the other hand, 10-year-olds made significantly more frequent stereotyping justifications ($M = .80, SD = .40$) compared to 13-year-olds ($M = .03, SD = .32, p = .02, 95\% \text{ CI } [.03, .32]$).

Discussion

In the current study, children's social inclusion judgments were examined in the context of gender. To the best of our knowledge, in Turkey, this has been the first study investigating how children use their gender roles and related stereotypes when they need to make group level judgments. Results showed that children's social inclusion decisions depended on the complexity of the situations in the vignettes presented to them. When the girl and the boy in the vignette were equally quali-

fied in ballet, children predominantly chose to include the stereotypical candidate, who was the girl. However, when the boy in the vignette had better qualifications in ballet compared to the girl, children decided to include the boy more frequently. This set of findings is in agreement with the previous results. When social situations become more complex, and there is no other information, individuals are more likely to use stereotypes and social norms when making moral judgments (Dovidio & Gaertner, 2006; Killen et al., 2002). Likewise, in the present study, the two characters that children needed to judge had equal qualities, and children turned to the social norms to decide between two candidates. On the other hand, when the boy, the candidate who did not fit into the stereotype was better at ballet, children tended to ignore social norms, and decided based on merit. These findings provide evidence that children are not strictly bound to stereotypes, rather they evaluate the necessities of the circumstances.

The justification analyses also showed the importance of the social complexities presented to children. In the equal qualifications condition, children made moral and stereotyping justifications more frequently. According to the previous research, children and adolescents tended to use the most accessible information in their evaluation systems (Turiel, Hildebrandt, & Wainryb, 1991). In terms of our results, almost all children were aware of the stereotypes commonly used in society. However, while some children perceived this issue from a moral viewpoint by focusing on equality and equal opportunities, others referred to the stereotypes and social norms. In the unequal qualifications condition, on the other hand, children made group functioning justifications more frequently. When differences in merit were involved, children mostly ignored gender roles and made their evaluations by considering group success.

Compared to the 10-year-olds, 13-year-old children chose to include the boy in the vignette more frequently, and explained their decisions based on moral justifications more frequently. On the other hand, 10-year-olds preferred to include the girl in the vignette more frequently, and made more stereotype-based justifications. Previous studies showed that the influence of age on social judgments changes markedly from one context to another. Some studies have found that adolescents accepted excluding a peer, who did not fit into the group more frequently, compared to younger children (Killen et al., 2001; Killen, Kelly, Richardson, Crystal, & Ruck, 2010; Malti et al., 2012). At the same time, increased age was also shown to play a role in the internalization of egalitarian values. As children get older, they realize their own role as active agents who may or may not follow social norms (Nucci, 2001). The findings of

the present study also support this view. While 10-year-olds adhered to social norms and made their judgments accordingly, the 13-year-old group preferred to include the boy in the vignette more often by referring to fairness and equal opportunity. Importantly, age differences in moral judgments were absent in the equal qualifications condition, and most of the children made group functioning justifications. This finding supported the notion that even younger children were able to consider the necessities of the social situation and their evaluations were not completely under the dominance of social norms.

Conclusion

Group interactions are critical constituents of socialization, and judgments of whom to include or exclude from groups are made frequently, starting from the early years of life. These judgments are influenced by social norms and values. In the current study, we investigated how Turkish children assess social inclusion, in the context of gender. We found that, even though children were clearly aware of the dominant gender roles, social norms were not the only factors affecting their judgment. While younger children referred to social norms more frequently, older children showed more egalitarian attitudes and, if necessary, acted against social norms. Children also evaluated different requirements simultaneously and modified their judgments. Parallel to the previous findings, the current study provides evidence that children could learn to be more tolerant to deviation from social norms with the help of cognitive and social development throughout adolescence and acculturation. Future studies should examine the role of experience and acculturation in more detail.